

У старому собаці ще є життя

Європа дедалі уважніше придивляється до Південної Америки. Відродження ідеї угоди з Меркосур цілком можливе, адже конкуренти не дрімають.

Іще на початку 2021 року чимало аналітиків вважали угоду між ЄС та Меркосур рудиментом уже минулої епохи морально застарілих угод про вільну торгівлю, а також – потенційним убивцем клімату та тропічних лісів. Тільки деякі оптимісти, здавалося, продовжували вірити в її укладення. Європейські уряди, зокрема французький, та низка парламентів, включно з Європарламентом, виступали проти угоди в її нинішньому вигляді. Тодішній уряд Німеччини на чолі з Меркель теж дедалі більше дистанціювався від неї. Нова коаліція хоча й підтримує ратифікацію угоди, але виключно за умови додаткових зобов'язань для її учасників, які мають стосуватися захисту довкілля, зокрема збереження тропічних лісів, а також соціального забезпечення та прав людини.

Аж раптом угода ЄС – Меркосур повернулася в порядок денний як німецької, так і в цілому європейської політики. Канцлер Шольц наприкінці січня відвідав Чилі, де в грудні завершилися переговори щодо модернізації Угоди про асоціацію та вільну торгівлю між Чилі та ЄС, яка існує з 2002 року. Потім настала черга Аргентини та Бразилії, двох найвагоміших гравців Меркосур. Угода між ЄС та Меркосур є тією ланкою, якої бракує в ланцюжку угод про вільну торгівлю та співпрацю, що охоплює вже майже всі країни Латинської Америки та Карибського басейну.

Схоже, настав «поворотний момент» і в відносинах ЄС із Латинською Америкою. ЄС згадав, що прагнув «стратегічного партнерства» ще на найпершому європейсько-латиноамериканському саміті 1999 року. Остання на цей час зустріч міністрів закордонних справ (точніше, їхніх повірників) країн ЄС та Латинської Америки відбулася в жовтні 2022 року в Буенос-Айресі. Її метою була підготовка до саміту глав урядів ЄС і Співтовариства країн Латинської Америки та Карибського басейну (CELAC), який має відбутися в Брюсселі 17 та 18 липня – вперше за вісім років. Після осінньої зустрічі міністрів закордонних справ представник ЄС

із закордонних справ Жозеп Боррель закликав оголосити 2023-й роком Латинської Америки в Європі та роком Європи в Латинській Америці. З огляду на це угода між ЄС та Меркосур набуває символічного значення. З її допомогою ЄС показує свою присутність у Латинській Америці та підкреслює свій стратегічний інтерес до цього регіону.

Стратегічна цінність країн Латинської Америки та Карибського басейну для ЄС, без жодних сумнівів, зросла внаслідок російського вторгнення в Україну. З політичної точки зору важливими є голоси латиноамериканських урядів під час голосувань в ООН. В економічному сенсі Латинська Америка – це сировина, передовсім газ та нафта, що їх до ЄС раніше постачала Росія. Інша стратегічно важлива сировина, як-от літій (78 відсотків якого ЄС отримує з Чилі), вже імпортується з Латинської Америки. Крім Чилі, великі родовища літію мають Болівія та Аргентина. Також слід зазначити, що Латинська Америка належить до регіонів із найзначнішим потенціалом для виробництва та експорту зеленого водню з конкурентною собівартістю. Це робить регіон особливо цікавим для Європи, одного з найбільших майбутніх ринків зеленого водню. Але Європа мусить діяти негайно.

*Очікувати від
Латинської Америки
привілейованого
ставлення до себе Європі
не слід*

ЄС перебуває в конкуренції з іншими гравцями в Латинській Америці. США хочуть повернути втрачене, Китай – зміцнити свою позицію головного торговельного партнера багатьох країн, інші держави також виявляють підвищений інтерес до Латинської Америки як постачальника сировини та ринку збуту. Наприклад, міністр закордонних справ Японії відвідав Аргентину, Бразилію, Еквадор та Мексику в середині січня. Щодо Китаю, то він прагне укласти угоду про вільну торгівлю з Уругваєм як перший крок до угоди з Меркосур. Президент Бразилії Лула да Сілва, однак, здійснив стратегічний маневр, пов'язавши майбутні переговори з Китаєм щодо угоди про вільну торгівлю з Меркосур із підписанням та ратифікацією угоди з ЄС.

Отже, Євросоюз залишається вагомим гравцем у Латинській Америці (особливо в країнах Меркосур) і як торговельний партнер, хоча тут його випередив Китай, і як інвестор (через європейські

підприємства). Крім того, він уміє досягати успіху за допомогою м'якої сили. Але очікувати від Латинської Америки привілейованого ставлення до себе Європі не слід. Більшість урядів у регіоні прагнуть диференціювати та збалансувати свої зовнішні відносини, наскільки це можливо.

ЄС має навчитись обстоювати свої геополітичні інтереси в світі, геоекономічні параметри якого змінюються не на його користь. Угоду з Меркосур та інші угоди з Латинською Америкою варто представити європейській політичній спільноті не стільки як угоди про вільну торгівлю, скільки як угоди для забезпечення стратегічної автономії Європи, щоб розв'язати частково справедливі, частково надумані побоювання. Адже навіть без підписання угоди з ЄС експорт м'яса з Бразилії досяг рекордного рівня в 2022 році, передовсім через попит з боку Китаю. А пожежі та вирубування лісів басейну Амазонки, попри непідписання угоди ЄС – Меркосур, з 2019 року значно почастишали. Противникам угоди поталанило з колишнім президентом Бразилії Болсонару. Його неекологічна політика та пожежі в тропічних лісах Амазонської низовини мобілізували суспільну думку в Європі й дозволили аграрним лобістам приховати свої протекціоністські цілі за охороною довкілля.

*Замість вести
геополітику, вагомі
гравці всередині ЄС
надто довго займалися
протекціонізмом під
прикриттям моралі*

Після перемоги на виборах Лулі з його досить переконливими заявами про наміри захищати навколишнє середовище та конкретно тропічні ліси, а також призначення Марини Сілви міністром захисту довкілля аргументація противників угоди ЄС – Меркосур перестала витримувати критику. Проте на практиці заяви бразильського уряду зустрічають опір досить консервативного Конгресу з сильним аграрним лобі.

Головним завданням ЄС буде схилити французький уряд (та більшість у Національних зборах) до зміни курсу. Втім, решті європейських урядів теж доведеться переглянути свою позицію. Замість вести геополітику, спрямовану на зміцнення стратегічної автономії Європи та розбудову стратегічних партнерств, вагомі гравці всередині ЄС надто довго займалися протекціонізмом під прикриттям моралі.

Для Європи реалістичними видаються два варіанти виведення угоди ЄС – Меркосур на фінішну пряму. Перший – спільна декларація

обох сторін із роз'ясненням деяких зобов'язань, згаданих у главі про торгівлю та сталий розвиток. Другий – обов'язковий до виконання додатковий протокол, який, на відміну від першого варіанту, додавав би нові зобов'язання до вже згаданих у чернетці угоди. Цілком можливо, що країни Меркосур підтримають обидва варіанти, але вимагатимуть «послугу за послугою» в сфері державних закупівель та захисту деяких галузей промисловості. Враховуючи попередній досвід угод із Латинською Америкою (зокрема з Центральною Америкою або країнами Андського співтовариства), які досі не повністю ратифіковані європейською стороною, угоду з Меркосур слід попередньо ввести в дію лише в тих частинах, що належать до компетенції ЄС, щойно Європарламент ратифікує угоду.

Складнощі на даному етапі пов'язані з необхідністю знайти баланс між інтересами сторін, не переглядаючи текст угоди. Повторні переговори вимагатимуть нового переговорного мандата для Єврокомісії, отже, укладення угоди між ЄС і Меркосур, яке обговорюється вже понад 20 років, відкладеться на невизначений термін. Варто дослухатися до слів Жозепа Борреля: «В любовних піснях можна співати, що 20 років – це ніщо, але у випадку з угодою ЄС – Меркосур це однозначно забагато». 2023 рік може бути останнім шансом підписати угоду. Інакше незабаром темою обговорень буде не те, чому вона досі не підписана, а те, чому вона застаріла.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Детлеф Нольте

Гамбург

Професор Детлеф Нольте (Detlef Nolte) є асоційованим членом Німецької ради з міжнародних відносин (DGAP), а також Німецького інституту глобальних і регіональних досліджень (GIGA).

